

© Ελληνική Δημοκρατία, 2017. Ανεπίσημη μετάφραση που πραγματοποιήθηκε από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ). [Η μετάφραση έχει δημοσιευθεί στην επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕΔΑ]. Η μετάφραση αυτή δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.

© Hellenic Republic, 2017. Unofficial translation made by the Greek National Commission for Human Rights (GNCHR). [Translation already published on the official website of the GNCHR]. This translation does not bind the Court.

© République Hellénique, 2017. Cette traduction non officielle a été faite par la Commission Nationale Hellénique pour les Droits de l'Homme (CNHHDH). [Traduction déjà publiée sur le site Internet officiel de la CNHHDH]. Elle ne lie pas la Cour.

Θεματικό Δελτίο – Μέτρα λιτότητας

Δεκέμβριος 2016

Αυτό το θεματικό δελτίο δεν δεσμεύει το Δικαστήριο και δεν είναι εξαντλητικό

Μέτρα λιτότητας

Πολλοί προσφεύγοντες ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου βασίζονται στην [Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#) για να αμφισβητήσουν τα μέτρα που εφάρμοσαν τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε απάντηση στην οικονομική κρίση. Οι προσφυγές αυτές βασίζονται συνήθως στο Άρθρο 1 (δικαίωμα στην ιδιοκτησία) του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση, το οποίο αναγνωρίζει ότι το Κράτος δικαιούται «όπως θέση εν ισχύϊ Νόμους ους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων». Εντούτοις, έχει γίνει επίκληση και άλλων διατάξεων της Σύμβασης.

Προστασία της ιδιοκτησίας (Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου)

Valkov και λοιποί κατά Βουλγαρίας

25 Οκτωβρίου 2011 (απόφαση)

Οι προσφεύγοντες, συνταξιούχοι που αφυπηρέτησαν μεταξύ 1979 και 2002, κατήγγειλαν την εκ του νόμου θέσπιση ανώτατου ορίου στις συντάξεις τους, το οποίο εφαρμοζόταν κάθε φορά που το μηνιαίο ονομαστικό ποσό των συντάξεών τους υπερέβαινε το ανώτατο ποσό που καθοριζόταν από τη νομοθεσία. Συγκεκριμένα, αμφισβήτησαν το σκοπό του ανώτατου ορίου σύνταξης, ισχυριζόμενοι ότι είχε εισαχθεί εξαιτίας της αντίληψης ότι οι άνθρωποι στη Βουλγαρία δε θα ανέχονταν πολύ υψηλές συντάξεις και όχι για να διασφαλιστεί η οικονομική βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος. Οι προσφεύγοντες διαμαρτυρήθηκαν επίσης για διάκριση τόσο σε σχέση με τους συνταξιούχους των οποίων οι συντάξεις υπολείπονταν του ανωτάτου ορίου όσο και σε σχέση με ορισμένους ιεραρχικά ανώτερους λειτουργούς των οποίων οι συντάξεις είχαν εξαιρεθεί από το όριο.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι **δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου** στη Σύμβαση, διαπιστώνοντας ότι το ζήτημα της θέσπισης ανώτατου ορίου στο ύψος των συντάξεων αποτελούσε ζήτημα η αρμοδιότητα ρύθμισης του οποίου ανήκε στη Βουλγαρία σε συνάρτηση με την πολιτική του συνταξιοδοτικού συστήματος. Το Δικαστήριο αρχικά σημείωσε ότι η θέσπιση ορίου απέβλεπε σε ένα νόμιμο σκοπό δημοσίου συμφέροντος και προφανώς εξοικονομούσε δαπάνες για το βουλγαρικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Επιπλέον, η πρόνοια για κοινωνική μέριμνα από την πλευρά της βουλγαρικής νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας είχε ευλόγως δικαιολογηθεί. Σύμφωνα με τις μελέτες της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Ο.Ο.Σ.Α., τα συνταξιοδοτικά συστήματα ποικίλουν στις διάφορες χώρες και τα ανώτατα όρια στις δημόσιες συντάξεις δεν αποτελούσαν ένα μοναδικό βουλγαρικό φαινόμενο. Το Δικαστήριο τόνισε επίσης ότι το σύστημα που υιοθετείται σε κάθε χώρα αποτελεί επιλογή των εθνικών Αρχών, οι οποίες βρίσκονται σε καλύτερη θέση από ένα διεθνές δικαστήριο να αξιολογήσουν τις ανάγκες και τις συνθήκες σε εθνικό επίπεδο. Έπειτα, εξετάζοντας αν οι Αρχές εξασφάλισαν μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού δημοσίου συμφέροντος και των αναγκών των προσφευγόντων, το Δικαστήριο παρατήρησε ιδιαίτερα ότι, στην περίπτωση τους, το κύριο μέρος των εισφορών είχε καταβληθεί υπό διαφορετικό οικονομικό καθεστώς, όταν η συνταξιοδοτική χρηματοδότηση αποτελούσε αδιάσπαστο μέρος του γενικού κρατικού προϋπολογισμού. Ακόμα, το όριο στις συντάξεις είχε διατηρηθεί όταν το βουλγαρικό συνταξιοδοτικό σύστημα υπέστη συνολική μεταρρύθμιση στο πλαίσιο της μετάβασης της χώρας από μια εξ ολοκλήρου κρατική και κεντρικά οργανωμένη οικονομία στην οικονομία της αγοράς με σεβασμό προς την ατομική ιδιοκτησία. Η διατήρηση του ανώτατου ορίου θα μπορούσε να εκληφθεί ως μεταβατικό μέτρο παρακολουθηματικό της συνολικής μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος. Από αυτή την άποψη, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι είχε κατά το παρελθόν αναγνωρίσει ότι τα Κράτη διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτίμησης όταν νομοθετούν στο πλαίσιο τροποποίησης του πολιτικού ή οικονομικού καθεστώτος. Επιπρόσθετα, οι προσφεύγοντες έπρεπε να υποστούν μια εύλογη μείωση και όχι ολική απώλεια των συνταξιοδοτικών τους δικαιωμάτων. Καθώς οι προσφεύγοντες είχαν από τις υψηλότερες απολαβές μεταξύ των περισσοτέρων από δύο εκατομμυρίων Βούλγαρων συνταξιούχων, δε θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι επωμίστηκαν υπερβολικό και δυσανάλογο βάρος ως αποτέλεσμα του πλαφόν στις συντάξεις. Επιπλέον, το δημόσιο σύστημα συντάξεων βασίστηκε στην αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ εισφερόντων και ωφελουμένων. Τέλος, το ύψος του ανώτατου ορίου είχε βαθμιαία τροποποιηθεί, με αποτέλεσμα το ανώτατο ύψος των συντάξεων να έχει αυξηθεί με τα χρόνια. Το αποτέλεσμα ήταν ότι, κατά γενική εκτίμηση, λιγότεροι συνταξιούχοι επηρεάζονταν από το ανώτατο όριο. Στην υπόθεση αυτή το Δικαστήριο έκρινε ακόμα ότι **δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 14** (απαγόρευση των διακρίσεων) της Σύμβασης **σε συνδυασμό με το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου**. Από την άποψη αυτή, το Δικαστήριο σημείωσε ιδίως ότι δεν ήταν ο ρόλος του να συγκρίνει τους προσφεύγοντες με συνταξιούχους όπως ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας, στους οποίους δεν εφαρμοζόταν το ανώτατο όριο. Η διάκριση αυτή αποτελούσε περισσότερο μια πολιτική απόφαση που ανήκει κατ' αρχήν στις εθνικές Αρχές.

Βλ. επίσης: [Frimu και λοιποί κατά Ρουμανίας](#), απόφαση (μερική) επί του παραδεκτού της 7^{ης} Φεβρουαρίου 2012· [Panfile κατά Ρουμανίας](#), απόφαση επί του παραδεκτού της 20^{ης} Μαρτίου 2012.

Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδα

7 Μαΐου 2013 (απόφαση επί του παραδεκτού)

Το 2010 το Ελληνικό Κράτος υιοθέτησε μια σειρά μέτρων λιτότητας που περιελάμβαναν μειώσεις αμοιβών, αποζημιώσεων, επιδομάτων και συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων, με σκοπό τη μείωση των δημοσίων δαπανών και την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που έπληττε η χώρα. Τον Ιούλιο 2010 οι προσφεύγοντες προσέφυγαν ενώπιον του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου: η πρώτη προσφεύγουσα ζήτησε από το δικαστήριο την ακύρωση του δελτίου πληρωμής της. Η δεύτερη προσφεύγουσα - η Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων- επιδίωξε το δικαστικό έλεγχο εξαιτίας των επιβλαβών επιπτώσεων των μέτρων στην οικονομική κατάσταση των μελών της. Στις 20 Φεβρουαρίου 2012 το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο απέρριψε τις προσφυγές.

Το Δικαστήριο κήρυξε τις προσφυγές **απαράδεκτες** ως προδήλως αβάσιμες. Θεώρησε ιδίως ότι η μείωση του μισθού της πρώτης προσφεύγουσας από 2.435,83 σε 1.885,79 ευρώ δεν ήταν τέτοια που να δημιουργεί για την προσφεύγουσα τον κίνδυνο να βρεθεί αντιμέτωπη με δυσκολίες διαβίωσης ασύμβατες με το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. Λαμβάνοντας εξάλλου υπόψη το ιδιαίτερο πλαίσιο της οικονομικής δυσπραγίας εντός του οποίου έλαβε χώρα η επίδικη παρέμβαση δε θα μπορούσε να θεωρηθεί ως θέτουσα ένα υπερβολικό βάρος στην προσφεύγουσα. Σε σχέση με την δεύτερη προσφεύγουσα, η κατάργηση της δέκατης τρίτης και δέκατης τέταρτης σύνταξης είχε αντισταθμιστεί με την πρόβλεψη εφάπαξ επιδόματος. Καθαυτές οι εναλλακτικές λύσεις δεν καθιστούν την επίδικη νομοθεσία αδικαιολόγητη. Τη στιγμή που η νομοθετική εξουσία δεν υπερέβη τα όρια του περιθωρίου εκτίμησής της, δεν είναι αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να κρίνει κατά πόσο επέλεξε τα κατάλληλα μέσα για την αντιμετώπιση του προβλήματος ή κατά πόσο θα μπορούσε να ασκήσει με διαφορετικό τρόπο την εξουσία της.

N.K.M. κατά Ουγγαρίας (υπ' αριθμ. 66529/11)

14 Μαΐου 2013 (απόφαση)

Αυτή η υπόθεση αφορούσε μια δημόσιο υπάλληλο που κατήγγειλε ιδίως ότι η επιβολή φόρου 98% σε μέρος της αποζημίωσής της λόγω απόλυσης, κατ' εφαρμογή νομοθεσίας που τέθηκε σε ισχύ δέκα εβδομάδες πριν την απόλυσή της, ισοδυναμούσε με αδικαιολόγητη στέρηση της ιδιοκτησίας της, χωρίς δυνατότητα προσφυγής.

Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπήρξε **παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου**. Παρά την ευρεία διακριτική ευχέρεια που οι Ουγγρικές Αρχές απολαμβάνουν σε θέματα φορολογίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα μέσα των οποίων μετέλθαν ήταν δυσανάλογα προς τον επιδιωκόμενο νόμιμο σκοπό της προστασίας του δημοσίου ταμείου έναντι υπερβολικών αποζημιώσεων απόλυσης. Επιπλέον δεν παρασχέθηκε στην προσφεύγουσα μια μεταβατική περίοδος που θα της επέτρεπε να προσαρμοστεί με το νέο καθεστώς αποζημίωσης. Επιπλέον, αποστερώντας της ένα κεκτημένο δικαίωμα που υπηρετούσε το ειδικό κοινωνικό συμφέρον της επανένταξης στην αγορά εργασίας, οι Ουγγρικές Αρχές είχαν επιβάλει στην προσφεύγουσα ένα υπερβολικό ατομικό βάρος.

Da Conceição Mateus κατά Πορτογαλίας και Santos Januário κατά Πορτογαλίας

8 Οκτωβρίου 2013 (απόφαση επί του παραδεκτού)

Αυτές οι υποθέσεις αφορούσαν την καταβολή των δημοσίων συντάξεων των προσφευγόντων, που μειώθηκαν το 2012 ως αποτέλεσμα των περικοπών στα έξοδα του Πορτογαλικού Κράτους. Οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν τις επιπτώσεις που είχε η μείωση των συντάξεών τους στην οικονομική τους κατάσταση και τις συνθήκες διαβίωσής τους.

Το Δικαστήριο επέλεξε να εξετάσει τα παράπονα των προσφευγόντων στο πλαίσιο του Άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. Διαπίστωσε ότι στην περίπτωση που ένα πρόσωπο νομίμως δικαιούται την καταβολή σύνταξης, το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου επιτρέπει στο συμβαλλόμενο Κράτος να μειώσει το ύψος της όταν αυτό εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, εφόσον επιτυγχάνεται μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου προσώπου. Το ουσιώδες ζήτημα που τίθεται σε αυτή την περίπτωση είναι, επομένως, το κατά πόσο έχει επιτευχθεί μία δίκαιη ισορροπία. Το Δικαστήριο σημείωσε ότι, ενώ τα επιδόματα των προσφευγόντων για τις διακοπές και τα Χριστούγεννα είχαν περικοπεί, αυτοί αντίθετα συνέχισαν να λαμβάνουν τη βασική μηνιαία σύνταξή τους στο κανονικό επίπεδο κατά τη διάρκεια του 2012. Ακόμα, η περικοπή των συντάξεών τους υπήρξε προσωρινό μέτρο που διήρκησε μόνο τρία χρόνια, μεταξύ 2012 και 2014. Επομένως, η επέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων για ειρηνική απόλαυση των αγαθών τους ήταν περιορισμένη σε χρόνο και σε ύψος και η Πορτογαλία είχε μείνει εντός του περιθωρίου ελιγμών («περιθώριο εκτίμησης») που διαθέτει ένα Κράτος προκειμένου να αποφασίσει για μέτρα οικονομικής ή κοινωνικής πολιτικής. Υπό το φως των εξαιρετικών οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η Πορτογαλία εκείνη την περίοδο, και δεδομένης της περιορισμένης και προσωρινής φύσης των μειώσεων στο ύψος των συντάξεων, το Δικαστήριο έκρινε ότι είχε επιτευχθεί μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων της κοινωνίας γενικά και των δικαιωμάτων των προσφευγόντων. Συνεπώς, οι προσφυγές κρίθηκαν ως προδήλως αβάσιμες και το Δικαστήριο τις κήρυξε **απαράδεκτες**.

Savickas κατά Λιθουανίας και πέντε άλλες προσφυγές

15 Οκτωβρίου 2013 (απόφαση επί του παραδεκτού)

Αυτή η υπόθεση αφορούσε κυρίως τη διάρκεια των δικών που κινήθηκαν από Λιθουανούς δικαστές των οποίων οι μισθοί είχαν μειωθεί στο πλαίσιο μιας σειράς μέτρων λιτότητας. Τρεις από τους προσφεύγοντες κατήγγειλαν επίσης ότι σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία οι Λιθουανικές Αρχές δεν είχαν υποχρέωση να καταβάλουν πλήρως το μη καταβληθέν μέρος του μισθού, και ότι η αποζημίωση που θα μπορούσε να καταβληθεί στους ενδιαφερόμενους αντιστοιχούσε κατά ανώτατο όριο σε απώλεια αποδοχών τριών ετών. Υποστήριξαν ότι ως εκ τούτου είχαν στερηθεί της ιδιοκτησίας τους.

Το Δικαστήριο θεώρησε ότι η υιοθέτηση και η διατήρηση από τις Λιθουανικές Αρχές της προσωρινής μείωσης των μισθών των δικαστών δεν υπήρξε καταχρηστική και κήρυξε την υπό το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου καταγγελία των προσφευγόντων **απαράδεκτη** ως προδήλως αβάσιμη. Παρατήρησε ιδίως ότι τα μέτρα λιτότητας δικαιολογούνταν λόγω της ιδιαίτερως δύσκολης οικονομικής κατάστασης στην οποία βρισκόταν η Λιθουανία. Επιπλέον, σύμφωνα με το Λιθουανικό Συνταγματικό Δικαστήριο, η μείωση των μισθών των δικαστών ήταν

απαραίτητη για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, της κοινωνικής πρόνοιας και λοιπών αναγκών της κοινωνίας. Επομένως, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ικανοποιήθηκε από το γεγονός ότι κατά την απόφαση για μείωση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων οι Λιθουανικές Αρχές έλαβαν υπόψη το δημόσιο συμφέρον. Το Δικαστήριο θεώρησε σημαντικό το γεγονός ότι το δικαστικό σώμα δεν ήταν το μόνο το οποίο επλήγη από τη μείωση των μισθών του δημοσίου τομέα. Αντίθετα, η μείωση των μισθών των δικαστών αποτελούσε μέρος μίας ευρύτερης πολιτικής λιτότητας που επηρέαζε του μισθούς ολόκληρου του δημόσιου τομέα. Σε κάθε περίπτωση, η μείωση των μισθών των δικαστών δεν ήταν δυσανάλογη και δε συνιστούσε απειλή για το βιοπορισμό τους. Τέλος, παρόλο που παρατηρεί ότι δεν προβλέφθηκαν, ατυχώς, στη σχετική νομοθεσία διατάξεις για τον περιορισμό της διάρκειας των μέτρων λιτότητας, το Δικαστήριο σημειώνει ότι κατά το χρόνο που υποβλήθηκαν ενώπιόν του οι προσφυγές, τα λιθουανικά δικαστήρια και η λιθουανική νομοθεσία είχαν αναγνωρίσει τα μέτρα ως προσωρινά και ότι έπαψαν να εφαρμόζονται από το 2003, έτος κατά το οποίο βελτιώθηκε η οικονομική κατάσταση του Λιθουανικού Κράτους. Οι προσφεύγοντες είχαν τελικά αποζημιωθεί για την απώλεια του μισθού τους με δικαστική απόφαση κατ' εφαρμογή νομοθεσίας του 2000. Επομένως, το Δικαστήριο δε θεώρησε ότι η προσωρινή μείωση των μισθών των δικαστών επέφερε στους προσφεύγοντες ένα υπερβολικό βάρος ή είχε αντίκτυπο στην ανεξαρτησία τους ή την δυνατότητά τους να εκτελούν τα καθήκοντά τους ως δικαστές.

da Silva Carvalho Rico κατά Πορτογαλίας

1 Σεπτεμβρίου 2015 (απόφαση επί του παραδεκτού)

Αυτή η υπόθεση αφορούσε στη μείωση συντάξεων κατ' εφαρμογή μέτρων λιτότητας που υιοθετήθηκαν στην Πορτογαλία, ιδίως στην εξαιρετική εισφορά αλληλεγγύης («CES»). Η προσφεύγουσα, συνταξιούχος που εντασσόταν στο καθεστώς συνταξιούχων του δημοσίου τομέα, ισχυρίστηκε ότι αυτά τα μέτρα είχαν παραβιάσει το δικαίωμά της στην ιδιοκτησία, ισχυριζόμενη συγκεκριμένα ότι η CES δεν αποτελούσε πλέον προσωρινό μετρώ καθώς εφαρμοζόταν στη σύνταξή της από το 2013.

Το Δικαστήριο κήρυξε την προσφυγή **απαράδεκτη** ως προδήλως αβάσιμη. Δεδομένων των διακυβευσμένων γενικών δημοσίων συμφερόντων στην Πορτογαλία κατά την επίδικη χρονική περίοδο και την περιορισμένη και προσωρινή φύση της εφαρμογής της CES στη σύνταξη της προσφεύγουσας, διαπίστωσε ότι τα ληφθέντα μέτρα στην Πορτογαλία ήταν ανάλογα του νόμιμου σκοπού της επίτευξης μεσοπρόθεσμης οικονομικής ανάκαμψης. Αυτή η επέμβαση στα περιουσιακά της δικαιώματα προβλεπόταν από νόμο, καθώς η CES είχε προβλεφθεί από το Νόμο του Εθνικού Προϋπολογισμού για το 2013 και το 2014 και κρίθηκε νόμιμη σε αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου του 2013 και 2014. Επιπλέον, η εφαρμογή της CES στις συντάξεις, η οποία προβλέφθηκε από τους Νόμους του Εθνικού Προϋπολογισμού για το 2013 και το 2014 και αποσκοπούσε στη μείωση των δημοσίων εξόδων και την επίτευξη μεσοπρόθεσμης οικονομικής ανάκαμψης, είχε υιοθετηθεί σε μια ακραία οικονομική κατάσταση σαν μεταβατικό μέτρο. Απέβλεπε επομένως προδήλως σε στόχο δημοσίου συμφέροντος κατά την έννοια του Άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα σχετικά με τις συντάξεις μέτρα που εφαρμόστηκαν εξασφάλιζαν μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ

του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων της προσφεύγουσας. Ιδιαίτερα, η ίδια η προσφεύγουσα δεν υπέστη ουσιαστική στέρηση εισοδήματος, με τη σωρευτική απώλεια να ισοδυναμεί με 4,6% των συνολικών ετήσιων παροχών κοινωνικής ασφάλειάς της. Επιπλέον, το Συνταγματικό Δικαστήριο είχε κρίνει το 2013 και το 2014 ότι τα ληφθέντα μέτρα ήταν αναλογικά και ότι δεν υπήρχαν εναλλακτικές λύσεις που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την ίδια δημόσια ωφέλεια με περιορισμένο αντίκτυπο στα κοινωνικά δικαιώματα. Λαμβανομένου υπόψη του περιθωρίου ελιγμών του Κράτους («περιθώριο εκτίμησης») να αποφασίζει για γενικά μέτρα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, δεν ήταν αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου να αποφασίσει αν θα μπορούσαν να υιοθετηθούν εναλλακτικά μέτρα για να μειωθεί το έλλειμμα προϋπολογισμού του Κράτους και να ξεπερασθεί η οικονομική κρίση.

Μαμάτας και λοιποί κατά Ελλάδας

21 Ιουλίου 2016(απόφαση¹)

Αυτή η υπόθεση αφορούσε την υποχρεωτική συμμετοχή των προσφευγόντων που ήταν ιδιώτες ομολογιούχοι του Ελληνικού Κράτους, στην προσπάθεια μείωσης του ελληνικού δημόσιου χρέους, με την ανταλλαγή των ομολόγων τους με άλλους τίτλους μικρότερης αξίας². Οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν ιδίως ότι η ανταλλαγή των ομολόγων τους, η οποία επεβλήθη με το Ν. 4050/2012 και με τον οποίο τροποποιήθηκαν οι τίτλοι έκδοσης ή εγγύησης ασφαλειών από το Κράτος, συνιστούσε απαλλοτρίωση τοις πράγμασι, η οποία επέφερε αποστέρηση της ιδιοκτησίας τους άλλως, επικουρικώς, παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της περιουσίας τους. Κάποιοι προσφεύγοντες κατήγγειλαν επίσης ότι είχαν υποστεί διακριτική μεταχείριση σε σχέση με άλλους πιστωτές, ιδιαίτερα τους μεγάλους πιστωτές με ομόλογα συνολικής αξίας πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ.

Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι **δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου**. Σημείωσε ιδιαίτερα ότι αυτή η υποχρεωτική συμμετοχή συνιστούσε επέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων στο σεβασμό της ιδιοκτησίας τους κατά την έννοια του Άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου. Μολαταύτα, αυτή η παρέμβαση επεδίωκε ένα θεμιτό σκοπό «δημοσίας ωφέλειας», δηλαδή στη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας και στην αναδιάρθρωση του εθνικού χρέους, σε μια περίοδο που η Ελλάδα διερχόταν μιας σοβαρής οικονομικής κρίσης. Το Δικαστήριο, επομένως, έκρινε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν υποστεί ιδιαίτερο ή υπερβολικό βάρος, ενόψει, ιδίως, του ευρέος περιθωρίου εκτίμησης των Κρατών σε αυτόν τον τομέα και της μείωσης της εμπορικής αξίας των ομολόγων, η οποία είχε ήδη επηρεαστεί από τη μείωση της φερεγγυότητας του Κράτους, το οποίο δε θα ήταν μάλλον ικανό να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του που απέρρεαν από τις ρήτρες που περιέχονταν στα παλιά ομόλογα

¹ Αυτή η απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο Άρθρο 44 παρ. 2 (οριστικές αποφάσεις) της [Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#).

² Το 2012 ένας νέος νόμος τροποποίησε τους όρους που διέπουν τα ομόλογα με τη θέσπιση ρητρών συλλογικής δράσης που προέβλεπαν τη δυνατότητα των ομολογιούχων να συνάψουν συλλογική συμφωνία με το Κράτος, αποφασίζοντας με ενισχυμένη πλειοψηφία. Με αυτή την πλειοψηφία σχηματισθείσα χάρη, ιδίως, στη συμμετοχή των θεσμικών επενδυτών (τράπεζες και οργανισμοί πιστώσεων), οι νέοι όροι τέθηκαν σε ισχύ για όλους τους ομολογιούχους, συμπεριλαμβανομένων και των προσφευγόντων, παρά την άρνηση των τελευταίων. Οι τίτλοι τους ακυρώθηκαν και αντικαταστάθηκαν από νέους με ονομαστική αξία μειωμένη κατά 53,5%.

πριν τη θέση σε ισχύ του νέου Νόμου. Το Δικαστήριο επίσης θεώρησε ότι οι ρήτρες συλλογικής δράσης και η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους αποτελούσαν κατάλληλα και αναγκαία μέσα μείωσης του δημοσίου χρέους και διάσωσης του Κράτους από τη χρεοκοπία, ότι η επένδυση σε ομόλογα δεν μπορεί ποτέ να είναι απαλλαγμένη κινδύνων και ότι οι προσφεύγοντες έπρεπε να έχουν επίγνωση των ιδιομορφιών της οικονομικής αγοράς και του κινδύνου πιθανής πτώσης της αξίας των ομολόγων τους, αναλογιζόμενοι το ελληνικό έλλειμμα και το μεγάλο χρέος της χώρας, ακόμα και πριν την κρίση του 2009. Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι **δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 14** (απαγόρευση των διακρίσεων) της Σύμβασης **σε συνδυασμό με το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου** στην περίπτωση των προσφευγόντων, διαπιστώνοντας ότι δεν υπήρξε διακριτική μεταχείριση κατά τη διαδικασία ανταλλαγής ομολόγων, ιδίως εξαιτίας της δυσκολίας εντοπισμού των ομολογιούχων σε μια τόσο ασταθή αγορά, της δυσκολίας θέσπισης ακριβών κριτηρίων για τη διαφοροποίηση μεταξύ των ομολογιούχων, του κινδύνου υπονόμησης της όλης διαδικασίας με καταστροφικές συνέπειες για την οικονομία, και της ανάγκης ταχείας δράσης με σκοπό την αναδιάρθρωση του χρέους.

Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (Άρθρο 6 της Σύμβασης)

Adorisio και λοιποί κατά Ολλανδίας

17 Μαρτίου 2015 (απόφαση επί του παραδεκτού)

Η υπόθεση αφορούσε την επιτάχυνση της διαδικασίας που επέτρεπε στους ομολογιούχους να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα της απαλλοτρίωσης από την Ολλανδική Κυβέρνηση περιουσιακών στοιχείων που διατηρούσαν στην SNS Reaal, έναν τραπεζικό και ασφαλιστικό όμιλο. Η SNS Reaal εισήλθε σε δύσκολη κατάσταση εξαιτίας της οικονομικής κρίσης του 2008 και η Κυβέρνηση αποφάσισε να προστατεύσει την εγχώριο τραπεζικό τομέα και τις καταθέσεις των πελατών με την κρατικοποίηση του ομίλου. Οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν ότι το περιθώριο δέκα ημερών από την απόφαση της Ολλανδικής Κυβέρνησης που τους είχε δοθεί για να ασκήσουν έφεση επί της απαλλοτρίωσης ήταν πολύ σύντομο, ότι δεν διέθεταν επαρκή χρόνο να μελετήσουν τη δήλωση του Υπουργού Οικονομικών (που ελήφθη αργά το απόγευμα την ημέρα πριν την ακρόαση της υπόθεσης) και ότι τους είχε δοθεί πρόσβαση σε ελλιπείς εκθέσεις δύο εκθέσεων που αφορούσαν την τράπεζα και τα περιουσιακά της στοιχεία³.

Αφού έλαβε υπόψη την καταγγελία των προσφευγόντων, το Δικαστήριο έκρινε ότι η προσφυγή ήταν **απαράδεκτη**, διαπιστώνοντας ότι οι χρονικοί περιορισμοί που επιβλήθηκαν στους ομολογιούχους επί της διαδικασίας κρίσης της νομιμότητας της απαλλοτρίωσης δεν τους έθεσε σε μειονεκτική θέση αδίκως και ότι η περιορισμένη πρόσβαση σε οικονομικές εκθέσεις σχετικά με την τράπεζα και τα περιουσιακά της στοιχεία ήταν απαραίτητη. Σε σχέση ιδίως με το χρονικό όριο των δέκα ημερών για την άσκηση έφεσης, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι η Ολλανδική Κυβέρνηση έπρεπε να παρέμβει στην SNS Reaal επειγόντως για να αποτρέψει σοβαρή βλάβη στην εθνική οικονομία. Το περιθώριο των δέκα ημερών για την άσκηση έφεσης ήταν ομολογουμένως πολύ σύντομο, αλλά δεν απέτρεψε τους προσφεύγοντες από την

³ Η υπόθεση δεν αφορούσε το ζήτημα της αποζημίωσης. Οι διαδικασίες για την αποζημίωση ήταν ακόμα εκκρεμείς στην Ολλανδία.

άσκηση αποτελεσματικής έφεσης. Επιπλέον, από τη στιγμή που οι εφέσεις τους εκκρεμούσαν, οι προσφεύγοντες είχαν τη δυνατότητα να καταθέσουν συμπληρωματικά έγγραφα και υλικό μέχρι την προηγούμενη της ακρόασης. Κατά την ακρόαση, είχαν επίσης τη δυνατότητα να επικαλεστούν περαιτέρω επιχειρήματα, συμπεριλαμβανομένων και όσων δεν είχαν προβληθεί προγενέστερα. Κατά συνέπεια το Δικαστήριο δεν μπορεί να θεωρήσει ότι το χρονικό όριο των δέκα ημερών για την κατάθεση εφέσεων ήταν τόσο σύντομο σε σημείο που να καθιστούσε τη διαδικασία άδικη.

Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής (Άρθρο 8 της Σύμβασης)

McDonald κατά Ηνωμένου Βασιλείου

20 Μαΐου 2014 (απόφαση)

Η προσφεύγουσα, πρόσωπο με εξαιρετικά περιορισμένη κινητικότητα, κατήγγειλε τη μείωση του ποσού που της καταβαλλόταν για την εβδομαδιαία της περίθαλψη από τοπική αρχή, η οποία έκρινε ότι οι ανάγκες νυχτερινής υγιεινής της μπορούσαν να ικανοποιηθούν με την παροχή πανών ακράτειας και απορροφητικών σεντονιών αντί διαμέλλοντος μαζί της προσώπου που να τη βοηθά στη χρήση τουαλέτας. Η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι η απόφαση μείωσης του επιδόματος περίθαλψής της στη βάση του ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιεί πάνες ακράτειας το βράδυ, αν και δεν είχε ακράτεια, ισοδυναμούσε με αδικαιολόγητη και δυσανάλογη επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής της ζωής, και συνιστούσε σοβαρό πλήγμα στην αξιοπρέπεια της.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση μείωσης του ποσού που χορηγούνταν για την περίθαλψη της προσφεύγουσας αποτελούσε επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής της ζωής, καθώς της επέβαλε χρήση πανών ακράτειας ενώ δεν είχε πράγματι ακράτεια. [Το Δικαστήριο] απεφάνθη ότι υπήρξε **παραβίαση του Άρθρου 8** της Σύμβασης κατά την περίοδο μεταξύ 21^{ης} Νοεμβρίου 2008 και 4^{ης} Νοεμβρίου 2009 επειδή η επέμβαση στα δικαιώματα της προσφεύγουσας δεν ήταν σύμφωνη με το εσωτερικό δίκαιο κατά την περίοδο αυτή. Αντιθέτως, από την 4^η Νοεμβρίου και μετά το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η απόφαση της τοπικής αρχής να μην της παρέχει στήριξη κατά τις νυχτερινές ώρες για τις ανάγκες υγιεινής της ήταν σύμφωνη με το εσωτερικό δίκαιο. Αυτή η επέμβαση επεδίωκε ένα νόμιμο σκοπό, δηλαδή την οικονομική ευρωστία του Κράτους και την ωφέλεια λοιπών δικαιούχων φροντίδας. Η υπόθεση επομένως έγερνε το θέμα του κατά πόσο η επέμβαση ήταν «αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία». Στο πλαίσιο αυτό, το συμφέρον της προσφεύγουσας έπρεπε να σταθμιστεί έναντι της οικονομικής ευρωστίας του Κράτους. Για τη στάθμιση αυτή, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη ότι τα Κράτη χαίρουν ευρείας διακριτικής ευχέρειας («ευρύ περιθώριο εκτίμησης») σε θέματα που αφορούν κοινωνική, οικονομική πολιτική και την πολιτική υγείας, ειδικά όταν καλούνται να αποφασίσουν πώς θα καταναείμουν περιορισμένους πόρους. Δεν μπορούσε, επομένως, το Δικαστήριο να υποκαταστήσει με τη δική του αξιολόγηση επί της ουσίας του αμφισβητούμενου μέτρου αυτή των αρμόδιων εθνικών Αρχών. Από αυτή την άποψη, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι και η τοπική αρχή (μέσω τακτικών αξιολογήσεων της φροντίδας) και τα εθνικά δικαστήρια (συμπεριλαμβανομένου του

Εφετείου και του Ανωτάτου Δικαστηρίου) είχαν σταθμίσει την ανάγκη της προσφεύγουσας για φροντίδα με την κοινωνική ευθύνη του Κράτους για την ευημερία λοιπών δικαιούχων φροντίδας στο σύνολο της κοινωνίας. Επομένως, παρά την οδυνηρή κατάσταση που αντιμετώπιζε η προσφεύγουσα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έκρινε ότι από την 4^η Νοεμβρίου 2009 και έπειτα η παρέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής της ζωής ήταν αναλογική και δικαιολογημένη ως «αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία» και απέρριψε αυτό το μέρος της καταγγελίας της ως **απαράδεκτο**.

Απαγόρευση των διακρίσεων (Άρθρο 14 της Σύμβασης)

Valkon και λοιποί κατά Βουλγαρίας

25 Οκτωβρίου 2011 (απόφαση)

Βλ. ανωτέρω, υπό «Προστασία της ιδιοκτησίας».

Μαμάτας και λοιποί κατά Ελλάδας

21 Ιουλίου 2016 (απόφαση⁴)

Βλ. ανωτέρω, υπό «Προστασία της ιδιοκτησίας».

Περαιτέρω ανάγνωση

Βλ. ιδίως:

- Ιστοσελίδα του Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης στη θεματική εργασία [«Οικονομική κρίση και δικαιώματα του ανθρώπου»](#)

- Διευθύνουσα Επιτροπή για τα Δικαιώματα Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, [Ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης και των μέτρων λιτότητας στα δικαιώματα του ανθρώπου στην Ευρώπη - Μελέτη υλοποιήσιμων δράσεων](#), CDDH(2015)R84 Addendum IV, 11 Δεκεμβρίου 2015

Επικοινωνία με τα Μέσα:

Τηλ.: +33 (0)3 90 21 42 08

⁴ Αυτή η απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο Άρθρο 44 παρ. 2 (οριστικές αποφάσεις) της [Σύμβασης](#).